

Netwerkfaciliteit RTL

*Samen de transitie van
het landelijk gebied*



RTL Reflectietafels

Dieper Wortelen

*RTL Reflectietafel IV - Omgaan met
andere tijden*

Waarom reflectietafels?

Realisatie van de transitie landelijk gebied is een mega-opgave en LNV en provincies hebben daar samen de schouders onder gezet. Met waterschappen, gemeenten en heel veel andere partijen die bij de uitvoering betrokken zijn. De behoefte aan reflectie van buiten ('wetenschap & praktijk') naar binnen ('het overheidssysteem') leeft breed, maar helaas nemen we niet zo vaak de tijd daarvoor. Met een reeks van reflectietafels willen we die kwaliteitstijd wèl maken. Doel is inspireren, reflecteren en leren van elkaar. Met een vaste kern van 'reflectievragers' en 'reflectiegevers' en met wisselende frisdenkende personen die een specifieke invalshoek kunnen belichten. Zo verzamelen we een groep kritische vrienden rondom de transitie. De reflectietafels kennen één vast ingrediënt en dat is vrije ruimte: het gesprek gericht op de verheldering van essenties, het opschorten van oordelen, het verwoorden en toetsen van persoonlijke visies.



1.1 Reflectietafel IV - Omgaan met andere tijden | Waar ging het over?

Deze bijdrage is een vrije vertaling van wat er tijdens de vierde editie van de RTL-reflectietafels ter tafel is gekomen. Geïnspireerd door en onder leiding van journalist Kustaw Bessems zijn we in gesprek gegaan over het doorgaan in andere tijden nu het NPLG is teruggenomen. Hoe heb je je te verhouden tot de nieuwe politieke werkelijkheid en hoe kunnen we aansluiting vinden bij hen die juist lijken te zijn afgehaakt? We namen *"Tussen-in-tijd"* om eens stil te staan bij deze nieuwe werkelijkheid. Om vervolgens met *"Zicht op nu"* te onderzoeken waar dit vandaan komt. En wat er nodig is: *'Het omkeren van de blik'*. Joks Janssen nam de tafel mee in wat *"Doorgaan"* zou kunnen zijn: zorg voor de juiste voeding door aan te sluiten bij waar de energie zit. We begonnen de ochtend met ieder zijn 'tegelwijsheden' over het 'omgaan met andere tijden'.

Deze vrije bijdrage is geen letterlijk gespreksverslag met herleidbare uitspraken. Het is een korte weergave van deze ochtend. Met deze vrije bijdrage hopen we dat het gesprek, waar of met wie dan ook, op een abstracte manier inspiratie kan bieden aan eenieder die aan de transitie landelijk gebied werkt.

Een greep uit de 'tegelwijsheden' die genoemd zijn bij aanvang van de vierde RTL Reflectietafel:

"Gras groeit niet harder door eraan te trekken, wel door te weten hoe te voeden"

"Problemen oplossen die er zijn. En dus niet de problemen oplossen die er niet zijn"

"Wie plaatst de bloemen op het graf van de bloemen?"

"Je kunt niet twee keer in dezelfde rivier springen"

"Alleen ga je harder, samen kom je verder"

"Rusten om te sprinten"

1.2 Tussen-in-tijd | Gras groeit niet harder door eraan te trekken

"Gras groeit niet harder door eraan te trekken". Met het terugnemen van het NPLG lijkt de transitie van het landelijk gebied even tot stilstand gebracht. Veel is nog onduidelijk, maar tegelijk overheerst bij velen het gevoel dat we recht moeten doen aan wat in gang is gezet op het vlak van natuurherstel, landbouwinnovatie en nieuwe toekomst voor het platteland. Toch is dit terugnemen van het NPLG sterk verweven met het nieuwe politieke landschap. Harder trekken aan de eerder ingezette koers van integrale gebiedsontwikkeling, zal niet per sé zorgen voor groei. We moeten ons deels gaan verhouden tot de nieuwe politieke werkelijkheid.

Kustaw Bessems is strategisch adviseur bij het bureau *De Bruggebouwers* en daarnaast columnist voor de *Volkskrant*. Hij neemt de tafel mee in zijn reflecties over het voorkomen van polarisatie en het herstellen van vertrouwen. Zijn laatste boek *"stuurloos"* gaat over de kloof tussen overheid en burgers en hoe die te overbruggen. Over de onzichtbare wereld van ambtenaren die bekneeld raken in het systeem of zich van de ene op de andere dag moeten gaan verhouden tot veranderende politieke werkelijkheden. Hoe reageer je hierop? Hoe vind je elkaar als het perspectief zo anders is?

Men lijkt op zoek te zijn naar verklaringen, die vervolgens als bewijsstuk worden aangedragen. Hierbij is af en toe ook een blindheid te herkennen, voor alle motieven die niet rationeel zijn.

Rationele mensen zoeken naar begrijpelijke en aannemelijke argumenten en redenen, maar zolang die er niet zijn of anders worden gevoeld, lijkt men op een eigen mening geen recht te hebben.

Tegelijk: niets is zo erg als de angst voor verlies, en juist dát speelt bij veel boeren. Zouden er niet hele reële zorgen kunnen zijn? Toch lijkt het soms niet mogelijk om hen in deze zorgen en angsten te (h)erkennen, als hier geen aannemelijke argumenten voor zijn. Dat leidt tot weestand en gevoelens van gekrenktheid. Hoe verhoud je je hiertoe?

"Transitie is ook zelfreflectie"

1.3 Zicht op nu | Zijn we ontworteld?

Wijst deze gecreëerde stilstand van de transitie, de stagnatie van de groei, op ontworteling? We zijn de voedingsbodem voor de beweging in de transitie van het landelijk gebied verloren. Wellicht is dat helemaal niet zo gek, aangezien het ingezette proces geen resultaat is van een politiek en democratisch proces met deze beweging als uitkomst. Nee, de ingezette koers werd eerder geformuleerd als "we kunnen niet anders en het moest van Europa".

Hoe vind je elkaar als het perspectief zo anders is? Hoe reageer je dus op de gevoelens van gekrenktheid? Laten we een onderscheid maken waar je "hard" en "zacht" moet zijn. Waarbij "hard" wijst op de gesprekken over politieke waarden en argumenten of op het bewaken van de grenzen van de rechtstaat. Zacht gaat over het zorgen dat iemand "deelgenoot" wordt van jouw belevingswereld en over het aansluiten bij de belevingswereld van de ander. Het zit in een combinatie van die twee. Op een zachte manier ophalen wat er speelt, om op een harde manier het juiste weerwoord naar boven te bieden.

Maar hoe doe je dat nu? Hoe kun je ophalen wat er speelt? We hebben het over de impassen van de systeem- en leefwereld. Dat het soms lastig kan zijn om vanuit deze systeemwereld de benodigde ruimte te geven. Dan in deze systeemwereld de praktijk van wetten, regels en financiën in de weg kan zitten. Dat het lastig wordt ervaren om hiervan af te wijken of om risico te nemen. Dit vraagt eerlijkheid, lef en leiderschap. Om een zelfstandige afweging te maken over waar het nu daadwerkelijk om gaat. Er is heerst op sommige plekken ook een angst om het verkeerd te doen of ter verantwoording te worden geroepen. Het probleem aankaarten is namelijk vaak ook het probleem zijn. Dus blijven de problemen laag in de organisatie of wordt ervoor gekozen om er niet naar te luisteren. Of is dit slechts een mythe, en valt die afrekencultuur wel mee? Het draait om vertrouwen en ruimte aan collega's in deze systeemwereld om hun eigen handelingsruimte te gebruiken. Om ruimte voor tegenspraak.

1.4 Omkeren van de blik | Dieper Graven

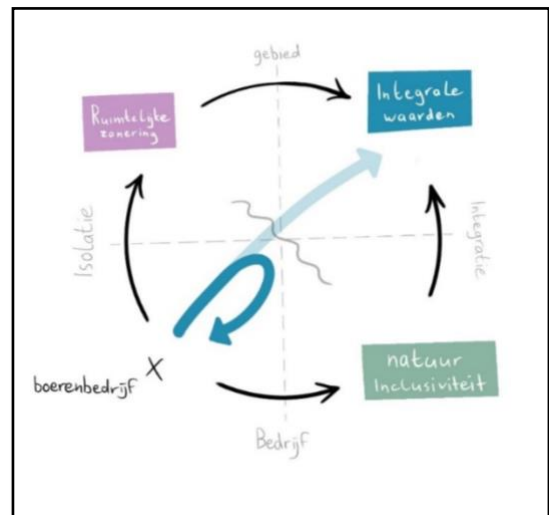
"We kijken allemaal omhoog, naar de grote dreigingen, maar moeten we niet naar beneden kijken?". Hoe benader je de leefwereld? Het begint aan de voorkant met goed luisteren. Dit vraagt het omkeren van de blik. Kijk eens naar het schimmelsysteem en de beestjes onder het gras. Pas als we dieper durven te graven en de voedingsbodem van onze wortels begrijpen, kunnen we beweging creëren. Dit dieper graven, doe je door echt in gesprek te gaan en te luisteren. Dit gaat over het creëren van contact tussen deze systeem- en leefwereld. Plan een werkbezoek. Creëer ontmoeting. Ga in gesprek en luister. Zorg voor een veilige cultuur waarin met eerlijk durft te zijn. En daar kun je morgen mee beginnen. Neem de 'Small Wins'-theorie van bestuurskundige Katrien Termeer. Dat is een praktische theorie waarbij het gaat om overzichtelijke en uitvoerbare ideeën, die wel diepgaand zijn. Dus wat ga je maandag anders doen?

"Het geheim van vooruitkomen is de eerste stap zetten"

1.5 Doorgaan | Geef gras de juiste voeding

“Gras kan weer gaan groeien door het de juiste voeding te geven.” Volgens hoogleraar Brede Welvaart Joks Janssen is het daarom belangrijk om aan te sluiten op het gevoel wat er leeft. Het land is geen neutrale ruimte, maar een geleefde ruimte. De hoop en veranderkracht zit dan ook in de regio. Hier zit de ruimte, energie en aanknopingspunten om de beweging door te zetten.

Loopt de ingezette beweging vast? Doel van NPLG was een beweging (zie afbeelding hiernaast) van linksonder naar rechtsboven: van gerichtheid het op het individuele boerenbedrijf en economische maximalisatie, naar gebiedsvisies, integrale aanpakken en zowel economische, ecologische als sociale waarden. Maar deze beweging lijkt vast te lopen, daarin speelt de nieuw ingezette koers van dit Kabinet ook een rol. Het is daarom belangrijk om te kijken naar alternatieve routes om gebiedsspecifiek en collectief te gaan uitvoeren. Probeer het bijvoorbeeld eens via linksboven of rechtsonder. Bijvoorbeeld via ruimtelijk zoneren, waarbij de nadruk vanuit het bedrijf verschuift naar het gebied (wat kan wel en wat niet?). Of door het boerenbedrijf zelf aan het roer te laten, met doelsturing op agrarisch natuurbeheer of andere omgevingswaarden. Joks geeft perspectief: “focus dus op datgene waar de energie zit.” Vergeet niet dat het boerenbedrijf linksonder zich heel eenzaam kan voelen als we van hem te vragen zich te verplaatsen over de assen. Zoek dus juist naar haakjes om verder te gaan. Maak oprechte verbinding. Door een stap zijwaarts te zetten – zoneren, collectief ontwikkelen of doelsturing – kunnen we samen de krachten bundelen voor de wederombouw van het platteland.



“Als het niet kan zoals het moet, dan moet het maar zoals het kan.”

1.6 Inspiratie | Leestips die tijdens de Reflectietafel genoemd zijn

Handige links
Stuurloos, 2024. Kustaw Bessems <i>Over de kloof tussen overheid en burgers en hoe deze te dichten</i>
Artikel: Wat komt er ná de vaststelling dat PVV'ers 'gewoon iets tegen immigranten hebben'? de Volkskrant
Onderzoek: Het bewerkstelligen van een transitie naar kringlooplandbouw , 2019. Termeer, C.J.A.M. Wageningen University & Research.
Interview: 'Zonder snelle aanpak voor herstel natuur, leggen boeren het loodje' - Omroep Brabant. Zie ook zijn Post op LinkedIn
Artikel: De scheiding tussen landbouw en natuur voorbij Christen Democratische Verkenningen (tijdschriftcdv.nl) , 2024. Joks Janssen.
LinkedIn post: Warme woorden, koude sanering , 2022. Joks Janssen
Essay: Het platteland is een geleefd landschap , 2023. Joks Janssen
Rapportage & advies over het Toekomstgesprek Landelijk Gebied: Dieper Wortelen, 2023
Tussenrapportage Toekomstgesprek Landelijk Gebied: Dieper Wortelen, 2024



RTLG Reflectietafels *Dieper Wortelen*